

О. І. Стеценко-Баранова
спеціаліст адміністративно-управлінського персоналу,
відповідальна за роботу відділу науки і аспірантури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

АСПІРАНТУРА МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: 10 РОКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

***Анотація.** У статті викладена історія відкриття та створення аспірантури Міжнародного гуманітарного університету. Розглянуто роботу наукових шкіл, спеціалізованих учених рад з підготовки молодих учених. Висвітлено імена талановитих учених, докторів наук, професорів, кандидатів наук, доцентів, які здійснювали підготовку аспірантів. Викладені статистичні дані щодо кількості аспірантів та здобувачів з різних спеціальностей та захист ними дисертаційних досліджень у різні часи.*

***Ключові слова:** аспірантура, наукова школа, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, дисертаційне дослідження, науково-дослідна робота, захист дисертації, спеціалізована вчена рада, науковий ступінь.*

У наш непростий час висловлювання видатного українського філософа Г.С. Сковороди про те, що хто думає про науку, той любить її, а хто її любить ніколи не перестав вчитися, хоча б зовні і здавався бездіяльним [1], набуває особливого значення, коли йдеться про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у вищих навчальних закладах.

Аспірантура нині – це не просто засіб для побудови кращої кар'єри. Для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії, що мають великий потяг до певної теми наукового пізнання, саме аспірантура надає ідеальний майданчик для глибокого занурення у дисертаційне дослідження.

Постійне удосконалення підготовки аспірантів, науково-педагогічних і наукових кадрів за широким діапазоном спеціальностей в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету спрямоване на виконання основного завдання – підготовки висококваліфікованих майбутніх науковців з урахуванням сучасних вимог до освіти та науки.

Аспірантура для молодих учених, які навчаються в університеті за різними освітньо-науковими програмами з різних спеціальностей, не просто відкриває можливості для працевлаштування за своєю спеціальністю, а насправді дає можливість докорінно змінити власний життєвий шлях.

Якщо слідувати дорожньою картою більшості видатних учених, очевидним стає той факт, що для того щоб реалізувати свої наукові задумки і мрії в реальну наукову працю, молоді науковці повинні багато, постійно та наполегливо працювати. Саме так можна досягти успіху, самовдосконалення та максимального результату.

Нині аспірантура відкриває двері для нових захоплюючих можливостей незалежно від того, чи бажають вони поглиблювати свої знання і позиціонувати себе як експерти у певній галузі наук, чи шукають новітні методи навчання, які удосконалюють і доповнюють їхню освіту.

Ефективна робота різних наукових шкіл та висока майстерність професорсько-викладацького складу у Міжнародному гуманітарному університеті з кожним роком усе більше впливає на вдосконалення підготовки аспірантів та якість отриманих ними знань.

Розвиток науки є одним з головних джерел отримання знань майбутніми науковцями і насамперед йдеться про аспірантів, які по-справжньому захоплюються науково-дослідницькою роботою.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що основною метою наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень і розробок, підготовки фахівців інноваційного типу [2]. Саме це положення закону знаходить своє відображення та підтвердження у тих пріоритетних напрямках і завданнях, які стоять перед науковцями вишу. Розуміння значущості вищезазначених процесів керівництвом та вченою радою університету скеровує розвиток наукової діяльності у ньому та дає поштовх для створення ґрунтовної наукової бази.

Нині, як і завжди, підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурі здійснюється за освітньо-науковою програмою та навчальним планом, що затверджуються вченою радою вищого навчального закладу (наукової установи) для кожної спеціальності.

Протягом строку навчання в аспірантурі аспірант зобов'язаний виконати всі вимоги освітньо-наукової програми, зокрема: здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні

для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне або практичне значення, та захистити дисертацію [3].

Історія відкриття спеціальностей та спеціалізацій в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету була такою: 09 листопада 2010 року було затверджене рішення агестаційної колегії МОНУ про відкриття аспірантури у приватному вищому навчальному закладі – Міжнародному гуманітарному університеті зі спеціальності 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень».

Через роки не забудуться імена талановитих учених, докторів наук, професорів, кандидатів наук, доцентів, тих людей, що стояли біля джерел заснування наукових шкіл підготовки молодих науковців, таких як: А.Ф. Крижановський, В.Д. Берназ, О.О. Подобний, Д.Г. Манько, О.С. Кізлова, Л.В. Діденко, Н.М. Крестовська, А.П. Овчиннікова, В.Г. Таранець, О.М. Образцова, М.І. Зубов, Т.В. Деркач, А.Г. Гончарук, А.І. Рибак, О.А. Мартинюк, Л.Д. Чулак, Ю.Г. Чумакова, В.Г. Шутурмінський, Т.П. Терешина, К.В. Громовенко, Н.М. Шкворченко, Т.І. Уварова.

У пам'яті наших аспірантів назавжди залишаться спогади про цікаві та змістовні лекції та семінарські заняття видатних ентузіастів-організаторів системи підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії: Г.Х. Яворської, Т.О. Крижановської, Н.М. Шкворченко, Н.В. Бардиної та інших.

Їхня спадщина вічна, на ній ґрунтується сучасна наука, розвиваються і трансформуються нові наукові школи, здійснюється підготовка науково-педагогічних та наукових кадрів через аспірантуру.

Першими здобувачами, які прикріплені до двох кафедр Інституту національного та міжнародного права, були: Н.Б. Арабаджі (кафедра теорії та історії держави і права) та А.М. Меденцев (кафедра кримінального права, процесу та криміналістики).

Серед перших семи аспірантів, які були зараховані наказом від 11 жовтня 2011 року до аспірантури були ті, хто й зараз працює в університеті, а саме: Я.О. Тицька, М.Ф. Головченко (кафедра державно-правових дисциплін), І.Л. Калімбет (кафедра кримінального права, процесу та криміналістики).

Протягом 10 років перелік спеціальностей в аспірантурі університету був суттєво розширений, зокрема: у 2011 році була відкрита спеціальність 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза, оперативна-розшукова діяльність»; у 2012 році відкриті спеціальності 05.12.02 «Телекомунікаційні системи та мережі» та 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»; у 2013 році – спеціальності 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»; 10.02.17 «Порівняльно-історичне та типологічне мовознавство»; 05.12.22 «Управління проектами та програмами»; у 2014 році – спеціальність 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; у 2016 році – спеціальності 051 «Економіка та управління» та спеціальність 034 «Культурологія»; у 2017 році – спеціальність 293 «Міжнародне право»; у 2018 році – спеціальність 221 «Стоматологія».

З 2016 року аспіранти почали навчатися за новими програмами, а тому зараз в аспірантурі університету з підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії навчання відбувається за сімома спеціальностями: 081 «Право», 293 «Міжнародне право», 073 «Менеджмент», 051 «Економіка», 035 «Філологія», 034 «Культурологія», 221 «Стоматологія».

Нині підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії здійснюють науковці двох інститутів, двох факультетів та 10 кафедр університету. В Інституті права, економіки та міжнародних відносин зі спеціальності 081 «Право» навчанням молодих науковців опікуються такі кафедри: кафедра державно-правових дисциплін (завідувач проф. А.Ф. Крижановський); кафедра кримінального права, процесу та криміналістики (завідувач проф. О.О. Подобний); кафедра цивільного та господарського права і процесу (завідувач проф. О.С. Кізлова). Зі спеціальності 293 «Міжнародне право» – кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства (завідувач проф. С.С. Андрейченко). Зі спеціальності 073 «Менеджмент» – кафедра бізнес-адміністрування і корпоративної безпеки (зараз це кафедра менеджменту (завідувач проф. Т.В. Деркач). Зі спеціальності 051 «Економіка» – кафедра економіки та міжнародних економічних відносин (завідувач проф. О.М. Головченко).

В Одеському медичному інституті Міжнародного гуманітарного університету зі спеціальності 221 «Стоматологія» підготовкою аспірантів займається кафедра загальної стоматології (завідувач проф. Л.Д. Чулак).

На факультеті лінгвістики та перекладу зі спеціальності 035 «Філологія» аспірантів готують на кафедрі германських і східних мов (завідувач доц. І.В. Пересада) та кафедрі перекладу та мовознавства (завідувач доц. Л.Г. Таланова).

На факультеті мистецтва і дизайну зі спеціальності 034 «Культурологія» підготовку молодих науковців здійснює кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін (завідувач проф. А.П. Овчиннікова).

З початку заснування до аспірантури було зараховано 136 аспірантів та прикріплено 32 здобувачі. Протягом 2011–2020 років до аспірантури університету було зараховано 136 аспірантів, а саме:

- у 2011 році – 7 аспірантів;
- у 2012 році – 7 аспірантів;
- у 2013 році – 18 аспірантів;
- у 2014 році – 15 аспірантів;
- у 2015 році – 16 аспірантів;
- у 2016 році – 15 аспірантів;
- у 2017 році – 13 аспірантів;
- у 2018 році – 9 аспірантів;
- у 2019 році – 15 аспірантів;
- у 2020 році – 21 аспірант.

Водночас протягом 2011–2016 р. до різних кафедр університету були прикріплені для навчання в аспірантурі 32 здобувачі, зокрема:

- у 2011 році – 2 здобувачі;
- у 2012 році – 8 здобувачів;
- у 2013 році – 14 здобувачів;
- у 2014 році – 6 здобувачів;
- у 2015 році – 1 здобувач;
- у 2016 році – 1 здобувач.

Важливим кроком до подальшої активізації науково-дослідної роботи у Міжнародному гуманітарному університеті стало створення трьох спеціалізованих учених рад: спеціалізованої вченої ради К 41.136.01 з розгляду і захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (голова ради проф. А.Ф. Крижановський, секретар доцент Д.Г. Манько); спеціалізованої вченої ради К 41.136.02 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (головами цієї ради у різні часи були д. філол. н. проф. І.В. Ступак та д. філол. н., проф. В.Я. Мізецька, секретар доцент Н.П. Михайлюк); спеціалізованої вченої ради К 41.136.03 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 «Стоматологія» (голова ради д.мед.н., професор кафедри загальної стоматології Одеського медичного інституту Ю.Г. Чумакова, секретар ради доцент О.Л. Заградська).

Протягом 2013–2019 років 24 молоді науковці університету (16 аспірантів та 8 здобувачів) успішно захистили дисертації у двох спеціалізованих учених радах університету на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних та філологічних наук.

В Інституті права, економіки та міжнародних відносин ступінь кандидата юридичних наук на кафедрі теорії та історії держави і права (зараз це кафедра державно-правових дисциплін) зі спеціалізації «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» у різні часи отримали такі аспіранти: О.В. Коломоєць, Я.О. Тицька, Л.В. Шонія, М.Ф. Головченко, Аль-Брайчат Салман Давуд Салман, Чан Бін Лін, Р.Д. Абухін, Є.Л. Бичковський, Т.С. Федорова, О.О. Пучков, Д.А. Радзілевич, здобувачі – Н.Б. Арабаджі, О.В. Темченко, Ю.Ю. Заєць, В.Ю. Дронов; на кафедрі кримінального права та криміналістики зі спеціалізації «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність» – аспіранти І.Л. Калімбет, А.С. Омельченко, А. Пахлеванде, здобувач А.М. Меденцев; на кафедрі цивільного та господарського права і процесу зі спеціалізації «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» – аспірант О.Ю. Лавренюк, здобувачі – С.С. Журило, В.В. Андрієнко, Н.М. Денисяк.

На факультеті лінгвістики та перекладу захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук на кафедрі германських та східних мов зі спеціалізації «Порівняльно-історичне та типологічне мовознавство» здобувачі Г.М. Ланіна, Н.О. Байлюк, Н.М. Лоскутова та аспірантка кафедри перекладу та мовознавства Н.Ю. Тодорова.

Важливо відзначити той факт, що всі дисертаційні дослідження наших аспірантів та здобувачів відрізняються науковою новизною та стосуються важливих питань юридичних, філологічних, економічних

та інших проблем сьогодення. Наприклад, дисертація аспіранта Аль-Брайчат Салман Давуд Салман є першим в українській юриспруденції комплексним теоретичним дослідженням структури та змісту системи права сучасного Ірану [4]; у результаті дослідження аспірантки Т.С. Федорової вперше на дисертаційному рівні проведено загальнотеоретичний аналіз господарської юстиції як інституту сучасної держави; у роботі аспіранта Р.Д. Абухіна уперше комплексно висвітлено науково-юридичну та педагогічну спадщину видатного правознавця С.В. Пахмана й представлено його внесок у розвиток теорії та історії права, науки цивільного права, юридичної практики та юридичної освіти; дисертація аспіранта Д.А. Радзілевича є першою науковою працею, у якій на монографічному рівні ставиться, обґрунтовується і досліджується загальнотеоретична проблематика формування і забезпечення регіонального правового порядку в Україні. Наукова новизна дисертаційної роботи здобувача Н.М. Лоскутової полягає в тому, що вперше здійснено зіставне дослідження кінематографічної термінології на матеріалі французької та української мов.

Протягом 2016–2020 років захистили дисертації в інших спеціалізованих учених радах на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 073 «Менеджмент» 2 аспіранти кафедри бізнес-адміністрування і корпоративної безпеки, а саме Н.О. Лазарева, Альшарф Ібрахім Ахмад Мохамад та кандидат технічних наук зі спеціальності 05.13.22 «Управління проектами і програмами» здобувач І.Б. Азарова. Слід відзначити, що здобувач І.Б. Азарова у своєму дисертаційному дослідженні вперше обґрунтувала застосування стейкхолдер-підходу у ціннісно-орієнтованому управлінні інвестиційно-будівельного проєкту та розробила науково-методичний апарат, який включає аналіз стейкхолдерів, оцінку та балансування їх інтересів, визначення ризиків, спричинених конфліктом інтересів стейкхолдерів.

Протягом 2010–2020 рр. у трьох спеціалізованих учених радах захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних та філологічних наук 132 аспіранти та здобувачі як Міжнародного гуманітарного університету, так й інших вищих навчальних закладів нашої країни, зокрема:

- у 2010 році захищено 4 дисертації;
- у 2011 році захищено 8 дисертацій;
- у 2012 році захищено 16 дисертацій;
- у 2013 році захищено 23 дисертації;
- у 2014 році захищено 6 дисертацій;
- у 2015 році захищено 29 дисертацій;
- у 2016 році захищено 10 дисертацій;
- у 2017 році захищено 9 дисертацій;
- у 2018 року захищено 8 дисертацій;
- у 2019 році захищено 3 докторські та 12 кандидатських дисертацій;
- у I півріччі 2020 року захищено 4 дисертації.

Сучасна державна політика щодо міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти серед напрямів міжнародного співробітництва закладів вищої освіти передбачає проведення спільних наукових досліджень, організацію міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів [3].

У Міжнародному гуманітарному університеті значне місце посідає організація і проведення міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів за участю молодих науковців. Стало доброю традицією проведення щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених з проблеми «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених» та щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів та студентів «Чорноморські наукові студії», за результатами яких видаються матеріали статей у збірнику «Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету» та збірник тез доповідей учасників цих форумів. Наші молоді науковці із задоволенням беруть участь у науково-практичних конференціях, оскільки, по-перше, під час їх проведення відбувається обмін науково-технічною інформацією, обговорюються актуальні проблеми науки і техніки, по-друге, це дає можливість молодим ученим донести свої ідеї, міркування, відкриття з теми власного дисертаційного дослідження до викладачів-науковців кафедри, університету, інших аспірантів, студентів-магістрантів і водночас почути відгуки або зауваження з проблеми своєї науково-дослідницької роботи.

Щоразу аспіранти використовують трибуну пленарного та секційних засідань насамперед для того, щоб учитись доводити свою думку до інших, знаходити оригінальні та переконливі аргументи й факти, відповідаючи на запитання слухачів, готувати себе до майбутньої наукової та викладацької роботи

в університеті. Одночасно студенти-магістри мають можливість почути більш досвідчених молодих науковців та перейняти набутий ними досвід пошукової діяльності, визначитись зі своїм подальшим професійним напрямом.

Нині у роки докорінної перебудови системи вищої освіти в умовах вступу України у міжнародний освітній простір і виконання зобов'язань із забезпечення міжнародної академічної мобільності учасників освітнього процесу, стимулювання самостійної та продуктивної дослідницької діяльності аспірантів підтримка фахової активності й прагнення до нових знань, відкритості до комунікації та взаємодії в рамках міжнародної академічної спільноти набувають усе більшого значення. Якісна підготовка молодих учених, науковців в аспірантурі Міжнародного гуманітарного університету стає все більш актуальною і творчою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григорий Сковорода: полное собрание сочинений в 2-х томах / Зав. ред. С.М. Перевертун. Киев : Наукова Думка, 1973. Т. 1, 531 с.
2. Про вищу освіту : Закону України від 01.07 2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 16.01.2020 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/9/2019>. (дата звернення: 21.04.2020).
3. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року. *Урядовий кур'єр* від 27.04.2016. № 80.
4. 15 років сталого розвитку. / голов. ред. Ківалов С.В. Міжнарод. гуманітар. ун-т. Одеса : Юридична література, 2017. 144 с.

О. И. Стеценко-Баранова. Аспирантура Международного гуманитарного университета: 10 лет устойчивого развития. – Статья.

Аннотация. В статье изложена история открытия и создания аспирантуры Международного гуманитарного университета. Рассмотрена работа научных школ, специализированных ученых советов по подготовке молодых ученых. Названы имена талантливых ученых, докторов наук, профессоров, кандидатов наук, доцентов, которые в разные времена осуществляли подготовку аспирантов. Предоставлены статистические данные о количестве аспирантов и соискателей по разным специальностям и защите ими диссертационных исследований в разное время.

Ключевые слова: аспирантура, научная школа, соискатель высшего образования степени доктора философии, диссертационное исследование, научно-исследовательская работа, защита диссертации, специализированный ученый совет, научная степень.

O. Stetsenko-Baranova. Graduate School of the International Humanitarian University: 10 years of sustainable development. – Article.

Summary. The paper examines the history of the opening and creation of the graduate school at the International Humanitarian University. It is spoken in detail about the work of scientific schools, specialized scientific councils for the training of young scientists. Much attention is given to the names of talented scientists, doctors of sciences, professors, candidates of sciences, associate professors, who trained postgraduates at different times. Statistical data on the number of graduate students and applicants in different specialties and their defense of a thesis at different times are discussed in detail.

Key words: graduate school, scientific school, applicant for higher education, degree of Doctor of Philosophy, thesis, research work, defense of a thesis, specialized academic council, scientific degree.